

واکاوی فقهی سبدگردانی نهادهای مالی در بازار سرمایه

www.ketab.ir

نویسنده:

سید علیرضا امین

سرشناسه: امین، سیدعلیرضا، ۱۳۷۱-
عنوان و نام پدیدآور: واکاوی فقهی سبدگردانی نهادهای مالی در بازار سرمایه / نویسنده سیدعلیرضا امین.
مشخصات نشر: قم: میراث ماندگار، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ۲۳۶ ص.؛ ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۸۲۹-۱
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: بازار سرمایه (فقه)
Capital market (Islamic law)
سرمایه‌گذاری (فقه)
Investments (Islamic law)
بورس (فقه)
Stock exchanges (Islamic law)
رده بندی کنگره: ۶ / BP۱۹۸
رده بندی دیویی: ۳۷۱/۳۹۷
شماره کتابشناسی ملی: ۸۷۶۸۲۰
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

- نام کتاب: واکاوی فقهی سبدگردانی نهادهای مالی در بازار سرمایه
- مؤلف: سید علیرضا امین
- ناشر: میراث ماندگار
- نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰
- شمارگان: ۵۰۰ نسخه
- چاپخانه: وفا
- قیمت: ۹۵,۰۰۰ تومان
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۴-۸۲۹-۱

تلفن مرکز پخش در تهران و قم: ۰۹۱۹۶۸۴۹۹۱۲
تمامی حقوق مادی و معنوی برای مولف محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۰.....	پیشگفتار.....
۱۳.....	مقدمه.....
۱۳.....	بیان مسئله.....
۱۴.....	تعریف مختصر مفاهیم مندرج در عنوان.....
۱۴.....	ضرورت.....
۱۵.....	اهداف تحقیق.....
۱۵.....	اهداف فرعی.....
۱۶.....	پیشینه ی تحقیق.....
۱۹.....	فصل اول: اصطلاحات و مفاهیم پایه.....
۲۰.....	بازار.....
۲۰.....	دارایی مالی.....
۲۱.....	بازار مالی.....
۲۱.....	بازار سرمایه.....
۲۲.....	بورس و اوراق بهادار.....
۲۳.....	ابزارهای مالی در بازار سرمایه.....
۲۴.....	نهادهای مالی.....
۲۵.....	نهادهای مالی در بازار سرمایه.....
۲۶.....	سبذگردانی در بازار سرمایه.....

- فصل دوم: مبانی و مولفه های مشروعیت سبذگردانی..... ۳۰
- گفتار اول: احراز مشروعیت نهاد بورس..... ۳۱
- گفتار دوم: اندراج سبذگردانی تحت عقدی معهود یا مستحدثه..... ۳۵
- اندراج قرارداد سبذگردانی تحت عقود معهود..... ۳۷
- الف) احصاء اوصاف قرارداد سبذگردانی..... ۳۷
- ب) امکان سنجی انطباق بر قرارداد سبذگردانی..... ۴۰
- مشروعیت سبذگردانی در فرض عقد مستحدثه بودن و بررسی ادلهی آن ۴۴
- الف) عمومات و اطلاعات آیات و روایات..... ۴۶
۱. خطابات شرعی..... ۵۰
۲. مستندات قائلین به سعه مطلقات و عمومات نسبت به مصادیق مستحدثه..... ۵۵
۳. مستندات قائلین به عدم سعه مطلقات و عمومات نسبت به مصادیق مستحدثه..... ۵۷
۴. شمول عمومات و مطلقات کتاب و سنت نسبت به مسائل مستحدثه ... ۶۵
- ب) سیره عقلا..... ۷۸
- ج) اجماع..... ۷۹
- د) اصل صحت..... ۸۰
- ه) اصل اباحه..... ۸۲
- و) اصل برائت..... ۸۳
- ز) العقود تابعه للقصود..... ۸۴
- ح) تطبیق قرارداد نامعین بر صلح..... ۸۴
- گفتار سوم: شرایط انعقاد قرارداد سبذگردانی..... ۸۵
- شرایط عام صحت و نفوذ قرارداد سبذگردانی..... ۸۵
- الف) قصد طرفین..... ۸۶
- ب) رضایت و اختیار طرفین..... ۸۸
- ج) اهلیت طرفین قرارداد..... ۹۰
- د) شرایط عوضین..... ۹۴

- شرایط اختصاصی قرارداد سیدگردانی..... ۹۶
- گفتار چهارم: مشروعیت شخص حقوقی..... ۹۹
- مفهوم شخص و شخصیت حقوقی..... ۱۰۰
- ماهیت شخص حقوقی..... ۱۰۱
- مقتضی اصل اولی..... ۱۰۲
- اثبات اعتبار شرعی شخصیت حقوقی..... ۱۰۳
- ۱- اعتبار عقلانی..... ۱۰۳
- ۲- عمومات و اطلاقات شرعی..... ۱۱۱
- ۳- قاعده تفویض..... ۱۱۳
- ۴- عدم تزییع حق آحاد..... ۱۱۴
- ۵- اختلال نظام..... ۱۱۴
- ۶- عدم تطبیق بر منهیات شرعی کاشف صحت امور عقلانی..... ۱۱۵
- ۷- تلازم ارتکازی میان عقلاء نسبت به شتون ملکیت..... ۱۱۵
- ۸- ولایت فقیه..... ۱۱۶
- نفی اعتبار شخصیت حقوقی..... ۱۱۹
- گفتار پنجم: مشروعیت نمایندگی شخصیت حقوقی سیدگردان از سرمایه‌گذار ۱۲۰
- گفتار ششم: مشروعیت خرید و فروش سهام..... ۱۲۵
- سهام و شرکت..... ۱۲۵
- آثار موثر شرکت سهامی در تعیین ماهیت سهام..... ۱۲۹
- ماهیت سهام و تطابق آن با آثار خارجی شرکتهای سهامی..... ۱۳۶
- احتمال اول: سهامدار مالک می‌شود؛ شرکت نیز مالک می‌شود..... ۱۳۷
- احتمال دوم: سهامدار مالک می‌شود؛ شرکت مالک نمی‌شود. لذا سهامدار بالاصاله مالک اموال شرکت است..... ۱۳۹
- احتمال سوم: سهامدار مالک نمی‌شود، خود شرکت هم مالک نمی‌شود؛ بلکه خود ورقه‌ی سهام ارزش ذاتی مستقل از شرکت دارد..... ۱۴۰

- ۱۴۲..... احتمال چهارم: سهامدار مالک نمی‌شود. شرکت مالک می‌شود.
- ۱۴۴..... مشروعیت معامله‌ی سهام.
- ۱۴۴..... بررسی احتمال اول
- ۱۴۵..... بررسی احتمال دوم
- ۱۴۶..... بررسی احتمال سوم
- ۱۴۶..... بررسی احتمال چهارم
- ۱۵۱..... فصل سوم: موانع مشروعیت سبذگردانی
- ۱۵۲..... گفتار اول: موانع نظری
- ۱۵۵..... گفتار دوم: مجهول بودن مقدار نهایی کارمزد
- ۱۶۰..... گفتار سوم: غرری بودن شرط ضمن عقد
- ۱۶۲..... گفتار چهارم: عدم مشروعیت مورد تعهد
- ۱۶۳..... موانع مشروعیت معاملات نمایندگی شده توسط سبذگردان
- ۱۶۴..... الف) غرری بودن
- ۱۶۶..... ب) ربوی بودن
- ۱۶۷..... ج) مصداق اکل مال بالباطل
- ۱۶۹..... د) ضرری بودن
- ۱۷۱..... ملزومات قواعد شرعی در نمایندگی معاملات توسط سبذگردان
- ۱۷۲..... نمونه‌هایی از موانع احتمالی مشروعیت معاملات بورس
- ۱۷۷..... گفتار پنجم: جهت معامله
- ۱۷۷..... گفتار ششم: تخلفات سبذگردانی‌ها از تعهدات قرارداد یا قوانین حاکم
- ۱۷۸..... گفتار هفتم: عدم رعایت جوانب امانت
- ۱۸۰..... گفتار هشتم: دادن سود معین در معاملات با ارزش متغیر
- ۱۸۴..... گفتار نهم: تضمین سود
- ۱۸۶..... گفتار دهم: عدم مشارکت سبذگردان در ضرر

پیش گفتار

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، بَارِكْ خَلْقِي أَجْمَعِينَ، بَاعِثِ الْأَنْبِيَاءَ وَ
الْمُرْسَلِينَ ثُمَّ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا حَبِيبِ إِلِهِ الْعَالَمِينَ
أَبِي الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ ﷺ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ الطَّيِّبِينَ الظَّاهِرِينَ المَعْصومِينَ
المُكْرَمِينَ الهُدَاةِ المَهْدِيِّينَ سَيِّمًا بَقِيَةِ اللَّهِ فِي الارضِينَ رُوحِي وَأَرْوَاحُ
الْعَالَمِينَ لِثَرَابِ مَقْدَمِهِ الفِدَاءِ وَاللَّعْنُ الدَائِمُ عَلَى أَعْدَائِهِمُ أَجْمَعِينَ مِنَ
الآن إِلَى قِيَامِ يَوْمِ الدِّينِ.

اسلام، آخرین شریعت توحیدی است که خداوند متعال به واسطه‌ی پیامبر
گرانقدرش حضرت محمد ﷺ برای هدایت بشر فرستاده است. از این رو انتظار
است پاسخگوی نیازهای دینی انسان، در همه اعصار باشد. پیروزی انقلاب
شکوه‌مند اسلامی و استقرار نظامی براساس آموزه‌های آن در ایران از یکسو و
شکست مکتب‌های بشری و ناکامی نظام‌های گوناگون اجتماعی در تامین نیازهای
مادی و معنوی انسان از سوی دیگر، بر گستره‌ی انتظار بشر از اسلام افزوده است. در
این میان، آن بخش از اسلام که تأثیر بیشتری در زندگی انسان دارد، بخشی است که
فقه عهده‌دار تبیین آن‌ها است. فقه، علمی است برای شناخت نظامی موسوم به
شریعت که با توجه به خاتمیت دین، به گونه‌ای سامان داده شده که می‌توان در
همه‌ی شرایط و مراحل مختلف زندگی بشر، با تکیه بر اصول کلی آن، به وضع قانون
و مقررات پرداخت. به تعبیر دیگر، فقه، تأمین کننده نظام تشریحی دین در گستره
زندگی اعم از حوزه‌های فردی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، حقوقی،
تربیتی، عبادی و... است. تحقق این مهم، تلاش‌های علمی را به منظور کشف و
بازآفرینی آموزه‌های اسلام در عرصه‌های مختلف می‌طلبد. از این رو، شایسته است

به تعبیر شهید محقق، محمد باقر صدر، با تغییر سیر عمودی حرکت های فکری به سیری افقی، به بررسی فقهی این موضوعات و مسائلی که در ابعاد جدید زندگی امروزی ظهور و بروز یافته‌اند، همت گماشت.

کاروان علم در هر لحظه‌ای با پدیده‌ای چشمگیر، عرصه‌ای نو می‌آفریند و در هر غروب، طلوعی از یافته‌های جدید را به ارمغان می‌آورد. این تحولات زندگی بشری، فعالیت های اقتصادی را که یکی از جنبه های مهم زندگی بشر محسوب می‌شود، متأثر می‌سازد و به دنبال آن، عرصه‌های نوینی در تبادل اقتصادی از قبیل سبدگردانی را، فراوری طیف گسترده ای از آحاد جامعه قرار می‌دهد.

اهمال در بررسی مشروعیت این قبیل موضوعات و مسائل، وضع قوانین جزئی غیر منطبق با قوانین اسلامی یا توهّم منع شرعی را به دنبال دارد. این مساله، انحرافات ناخواسته‌ای را در عرصه تقنین و اقتصاد، موجب می‌گردد. لذا ضرورت انطباق و همگام نمودن فقه با نیازهای متغیر بشری به منظور صیانت از احکام و تعالیم اسلام با ردّ فروع بر اصول به عنوان مرجعی برای حلّ مسائل نوظهور، واکاوی فقهی موضوعاتی از قبیل سبدگردانی در بازارهای سرمایه را ضرورت بخشیده است.

اثر حاضر با عنوان "واکاوی فقهی سبدگردانی نهادهای مالی در بازار سرمایه"، تلاشی است در حد بضاعت نویسنده، که به یاری خداوند متعال، آماده ی عرضه به محضر اندیشه‌ورزان گردیده است. امید است این کتاب، گامی هرچند کوچک در جهت نشر معارف بلند اسلامی محسوب و مورد قبول خداوند سبحان واقع گردد.

در این پژوهش، مبانی و موانع مشروعیت سبدگردانی نهادهای مالی بازار سرمایه، به شیوه‌ی توصیفی - تحلیلی و بررسی منابع کتابخانه‌ای، در سه بخش، دنبال شده است. در مقدمه، کلیاتی مشتمل بر ضرورت، اهداف، فرضیه‌ها و پیشینه تحقیق مطرح می‌شود. در فصل اول، اصطلاحات و مفاهیم پایه به منظور جایگاه شناسی نهاد سبدگردانی در بازار سرمایه، تبیین می‌گردد.

در فصل دوم، مبانی و مولفه‌های مشروعیت سبدگردانی از قبیل اندراج تحت عقدی

شرعی، تصحیح شخصیت حقوقی سبذگردان، مشروعیت وکالت یا جعاله شخصیت حقوقی و صحت خرید و فروش سهام بررسی می‌شود. چنان‌چه همه‌ی این مولفه‌ها مورد پذیرش قرار گیرد، مقتضی برای مشروعیت سبذگردانی وجود خواهد داشت.

در فصل سوم، موانع مشروعیت سبذگردانی تحلیل خواهد شد. تبانی برای رسیدن به هدف نامشروع، تخلفات سبذگردان‌ها، دادن سود معین در معاملات با ارزش متغیر، مجهول بودن مقدار نهایی کارمزد و نیز وجه تضمین در بعضی معاملات سبذگردان، عدم مشارکت سبذگردان در ضرر و تردید درصحت برخی از معاملاتی که سبذگردان به منظور اداره‌ی سبذ اختصاصی صورت می‌دهد، از جمله موانعی احتمالی هستند که مانعیت یا عدم مانعیتشان در مشروعیت سبذگردانی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

بدون تردید، نویسنده در معرض لغزش و خطاست و با کمال علاقه و تشکر، هرگونه انتقاد و راهنمایی را پذیراست و از همه‌ی ارباب نظر انتظار دارد از این همکاری دریغ نفرمایند. بر خود لازم می‌دانم از باب «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعِمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ»، نسبت به زحمات همه‌ی اساتید گران سنگ در حوزه و دانشگاه که فرصت خوشه چینی از محضرشان نصیب شد، قدردانی نمایم. از حجت الاسلام دکتر بصیری و حجت الاسلام دکتر معصومی‌نیا که با مطالعه و ارائه‌ی نظرات سودمند، بر اتقان و غنای علمی اثر افزودند، کمال تشکر را دارم. همچنین از انتشارات میراث ماندگار که عهده دار طراحی جلد، صفحه‌آرایی و ویراستاری بود، سپاس گزارم. بی‌گمان، به ثمر رسیدن این اثر، مرهون دعای خیر پدر و مادر و صبوری همسر گرامی‌ام بوده است. برای همه‌ی آنها آرزوی سعادت‌مندی دارم.

سید علیرضا امین

سه شنبه ۱۰ اسفند ۱۴۰۰ هجری شمسی

۲۷ رجب ۱۴۴۳ هجری قمری

مصادف با مبعث رسول اکرم ﷺ